

УДК 323.1:(477)

DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2020-9-112-130>

**MODERN LINGUISTIC AND CULTURAL PROCESSES
IN TERMS OF TRANSFORMATION OF UKRAINIAN
INFORMATION SPACE**

**СУЧАСНІ МОВНО-КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ
УКРАЇНИ**

**СОВРЕМЕННЫЕ ЯЗЫКОВО-КУЛЬТУРНЫЕ
ПРОЦЕССЫ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ
ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА УКРАИНЫ**

Олег Калакура,

доктор політичних наук,
професор, провідний науковий
співробітник,

oleg_kalakura@ukr.net,
ORCID iD 0000-0003-2617-
0115,

Інституті політичних і
етнонаціональних досліджень
ім. І.Ф. Кураса НАН України,
Київ-11, вул. Алмазова, 8

Oleh Kalakura,

Doctor in Political Sciences,
Professor, Leading Research
Scientist,

oleg_kalakura@ukr.net,
ORCID iD 0000-0003-2617-
0115,

Kuras Institute of Political and
Ethnic Studies, National
Academy of Sciences of
Ukraine, Kyiv-11, Almazov
Str., 8

ABSTRACT

The article is devoted to the linguistic and cultural processes in Ukraine, increase of their influence in the information space. We consider the points of views of key political players (the participants of the second round of presidential elections in Ukraine to 2019 : Poroshenko and Volodymyr Zelenskyi, the party of the «servant of the people», which won the parliamentary elections and formed

monoblast in the Verkhovna Rada) on etnopolitical development of the country. Cautioned that ethno-national policy of the President. Zelenskyi declared as the peculiar stitching of «two cultured» Ukraine in terms of turbo can cause conflicts and human rights violations. Basic problems of the state ethnic policy against the backdrop of Russian military aggression, annexation of the Autonomous Republic of Crimea, which are an integral part of the hybrid war against Ukraine. The importance of the population census, 2001 since the statistics does not give a true picture of the composition, the identity and interest components of the ethnonational structure of society.

National information space is analyzed in its three components: national, regional and local. The significance of the ethnic composition of the population during the creation of the unified territorial communities and the consolidation of districts during the administrative-territorial reform. The information space should take into account the interests of national minorities, at the same time should have a clear Ukraine-centered content. The first results of Ukrainization of the information space by the quota of the state language in television and radio. Noted that one of the means of Ukrainization of civil society may be the use of languages of national minorities. As an example, the measures given in the languages of national minorities concerning the anti-virus COVID-19. Analyzed the reservations of individual national minorities regarding the implementation of article 7 of the law «On education».

Made a number of practical proposals for further adjustments to the linguistic and cultural processes in the context of Euro-Atlantic integration and Ukrainization of the national information space, improving the efficiency of humanitarian policy

Keywords: *Ethnopolitics, linguistic and cultural processes, national minorities, the national information space, language quotas, human rights, Euro-Atlantic integration*

Постановка проблеми. Сучасна суспільно-політична ситуація в Україні періодично загострюється на тлі

обговорення ключових цивілізаційних світоглядних цінностей: зовнішньополітичного вектору розвитку, забезпечення прав людини, у т. ч. прав корінних народів та національних меншин. Серед ключових завдань органів державної влади поруч з відновленням територіальної цілісності України, деокупації території, подолання економічної кризи та негативних явищ, зумовлених поширенням вірусу Covid 19 тощо стоїть завдання дотримання прав громадян, включаючи національні меншини, в освітній та культурній сферах життєдіяльності суспільства. Все це актуалізує поставлену проблему в пропонованій статті, метою якої є з'ясування процесу забезпечення прав громадян України на вільний розвиток мови та культури в умовах трансформації її інформаційного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми мовно-культурного розвитку України на тлі сучасного інформаційного простору особливо загострилися в умовах війни Росії проти України, в якій, за словами М. Житарюка, домінують не так гармати й танки, авіація й військово-морські сили, як інформаційно-психологічні операції (Житарюк, 2020: 53). Означену проблематику досить плідно досліджують вітчизняні соціогуманітаристи, зокрема: В. Горбулін, М. Житарюк, В. Кулик, О. Майборода, В. Лизанчук, О. Рафальський, М. Рябчук, О. Старіш, М. Тимошик та ін. Відзначимо, що суспільствознавці особливо пильно аналізують результати першого року діяльності президента В. Зеленського, маючи деякі доступні матеріали для підведення підсумків та прогнозів щодо аналізу виконання передвиборчої програми, розуміння його командою вектора розвитку країни.

Після Революції гідності та російської агресії проти України впродовж президентського терміну П. Порошенка українському суспільству вдалося досягнути стану певного патріотичного консенсусу та усвідомлення громадянської та етнічної ідентичності, що засвідчували соціологічні опитування: 95% респондентів погоджувались, що вони громадяни України, 92% визнавали своє українське етнічне

походження. Щоб належати до етнічної групи, від людини нічого не вимагається. З цієї спільноти не можна вигнати, виключити. Власне людина об'єктивно в ній знаходиться від народження і залишається в ній навіть без усвідомлення цього, а після втрати зв'язку з етнічністю може актуалізувати його. Чим більше людей усвідомлювали свою українську етнічність, тим більше ставало патріотів України. Перше соціологічне опитування до річниці незалежності за президента В. Зеленського показало, що 83% громадян України вважають себе її патріотами (ПВС, 2019). Все більше ставало носіїв національної свідомості та продуцентів етнічних і національних цінностей.

Здавалося, що Україна скористалася можливістю побудови громадянської нації, етнічну основу якої становить український етнос. І з кожним днем становилася все більш схожою на інші країни Східно-Центральної Європи, зокрема Польщу – мононаціональна держава, з підтримкою української мови як єдиної державної, з власною церквою та потужною армією. Саме ці гасла лягли в основу передвиборчої кампанії Президента П. Порошенка «Велика держава вільних і щасливих людей». З іншого боку громадяни бачили економічну стагнацію, зубожіння населення, відсутність результатів у боротьбі з корупцією і все більше українців обирали «Жити новому» не в Україні, а у сусідній Польщі чи інших країнах.

П. Порошенко програв не так у дебатах на стадіоні, як низкою прорахунків у вирішенні повсякденних проблем мільйонів українців, насамперед соціально-економічних. Поступився він і популізму, адже у передвиборчій програмі В. Зеленського зафіксовані сподівання, що в Україні не буде «оголошень «Робота в Польщі». А в Польщі є оголошення «Робота в Україні». Досить розпливчатим було бачення В. Зеленським внутрішнього розвитку країни та суспільства. В його програмі про Україну своєї Мрії, він торкнувся й її етнонаціонального розвитку: «Треба єднатись усім, хто незалежно від статі, мови, віри, національності просто **ЛЮБИТЬ УКРАЇНУ!**» (ПП, 2019).

Президентська партія «Слуга народу» у своїй передвиборчій програмі виділила спеціальний пункт (№16), присвячений національній ідентичності і громадянській злагоді. В ньому політична сила обіцяє: запровадити гуманітарну політику, яка сприятиме культурному, громадянському та духовному об'єднанню громадян України; створити систему підтримки української мови та культури за допомогою фіскальних стимулів і пріоритетного державного фінансування; розробити державні програми системних контактів з українськими діаспорами; створити систему інформаційної реінтеграції мешканців окупованих територій в Україну (ПП, 2019). За перший рік керування країною у цій царині зроблено дуже мало.

Швидше за все етнонаціональна політика часів президентства В. Зеленського буде дрейфувати до декларування загальних прав людини, припинення війни та прагнення зшивання України як «двокультурної» держави. Про це свідчить і зміна назви профільного комітету ВРУ з «Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин» на «Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин». За останні роки значних змін зазнали політичні погляди голови профільного комітету Д. Лубінця. Він, мажоритарник з Донеччини, у 2014 р. обирався від БПП і у своїй програмі обіцяв: «Закрити мовне питання. Російська мова на законодавчому рівні повинна мати статус регіональної мови в Україні. Люди мають спілкуватись на тій мові на якій їм зручно» (ПП, 2014). У 2019 р. Д. Лубінець бачив етнополітичний розвиток як «Єдність в різноманітті. Як кандидату, який має грецьке коріння, для мене важливо гарантувати рівні права та можливості для всіх етнічних меншин багатонаціонального Донбасу. Виступаю за неухильне дотримання прав усіх національних меншин: мовних,

культурних, соціальних» (ПП, 2019). Нагадаємо, що єдність в різноманітті є одним з гасел Європейського Союзу і впровадження політики мультикультуралізму.

Таким чином Україна у 2019 р. зробила раціональний ірраціональний вибір: вимога та потреба «кардинальних змін», обрання «порядних людей які служитимуть Україні та своїм виборцям», віра, що це можливо, що «консолідація всіх гілок влади» буде на користь швидких економічних змін, а в сфері ідентичності – громадянській ідентичності, будемо сподіватися не на шкоду відродження, збереження та розвитку ідентичності етнічної та цивілізаційної.

Чи виправдалися сподівання українців і що відбулося за рік Президентства В. Зеленського, зокрема у гуманітарній сфері та національному інформаційному просторі? На думку експертів, спочатку були різкі зміни у вигляді розпуску Верховної Ради та певна кадрова інерція, коли міністрами стали заступники міністрів, керівники підрозділів тощо. Це не дало очікуваного економічного росту, зростання кількості робочих місць, прориву у культурному розвитку. Хаотичне перейменування та об'єднання міністерств, утворення Міністерства культури, молоді та спорту, а згодом нове реформування назви і зміна керівництва. У діючому Кабінеті Міністрів немає міністра освіти, а персона призначеного в. о. викликала суспільне збурення, та тривалий час не було міністра культури та інформаційної політики України.

Держслужбу з етнополітики та свободи совісті Кабмін відновив у червні 2019 р., але політизація конкурсу на голову Держслужби призвела до того, що сама служба поки що не розпочала своєї діяльності. Головою Держслужби стала відомий соціолог О. Богдан, але за балами співбесід вона поступалася двом іншим претендентам. Вона вважає, що служба зможе розпочати свою роботу з вересня, а відтак вивести на серйозний рівень моніторинг питань, що стосуються релігії, етнічної ідентичності, мовних практик і преференцій. На її думку, «якщо у нас буде регулярний

моніторинг цих питань, плюс проблеми мови ворожнечі, це буде той ресурс, який дасть виважені відповіді на непрості та болісні запитання (ОД, 2020). Чи вдасться заплановане – покаже час. Поки що уряд 6 травня звільнив з посади Уповноваженого із захисту державної мови за власним бажанням Т. Монахову, оскільки секретаріат уповноваженої так і не розпочав свою роботу. Виглядає так, що органи державної влади не виявляють зацікавлення стосовно підвищення ефективності роботи структур етнополітичного менеджменту. Безумовно, уряд має внести тепер нову кандидатуру Уповноваженого із захисту державної мови та сприяти формуванню його секретаріату.

У цьому зв'язку видається доцільним відновити посаду віце-прем'єра з гуманітарної політики. В українських урядах завжди були потужні віце-прем'єри, академіки І. Курас, В. Смолій, В. Семиноженко, М. Жулинський, відомі політики М. Томенко та В. Кириленко. Це засвідчило б належну увагу з боку державної влади до соціогуманітарного розвитку, до трансформації національного інформаційного простору.

П'ятого листопада минулого року на сайті Президента України з'явилася інформація про те, що В.Зеленський поставив завдання тодішньому Міністерству культури, молоді та спорту розробити до кінця року законопроект щодо інформаційного простору України (ВЗ, 2019). Пропозиції тодішнього міністра В. Бородянського зазнали значної критики, а проект так і не став законом. Наукові дослідження свідчать, що наразі є кілька складових (сегментів) національного інформаційного простору, які потребують нового осмислення: інформаційні поля територій та великих міст-мільйонників; комунікаційно-контентні середовища населених пунктів і об'єднаних територіальних громад та геопозиційні точки окремих інформаційних об'єктів (Король, 2019). Ця градація особливо важлива напередодні місцевих виборів, в ході завершення формування об'єднаних територіальних громад, коли місцевий політичний клас, прагнучи сподобатись в

регіонах, може пропонувати абсолютно різні змістові посили. Тут мають місце і зовнішні впливи. Наприклад, у ході адміністративно-територіальної реформи у зв'язку з формуванням нових меж районів висловлюються контрверсійні пропозиції щодо надання деяким з них, зокрема Болградському та Березівському, статусу національних, хоча об'єктивних причин для цього немає (Кулеба, 2020).

Яким повинен бути сучасний український національний інформаційний простір, які об'єднаних цінності повинні стати його орієнтирами? Суспільство може об'єднати інформаційний простір український за змістом, україноцентричний, який відстоює цінності європейської та євроатлантичної інтеграції, державності української мови, територіальної цілісності, зосереджується на українських проблемах у контексті проблем глобального світу. Відзначимо важливість рішення щодо продовження заборони на діяльність в Україні російських соціальних мереж та трансляцію російських теле- радіоканалів, які намагаються розколоти і дезінтегрувати українське суспільство.

В. Лизанчук визначає, що у контексті історичних та нинішніх зовнішніх і внутрішніх суспільнополітичних реалій український національний інформаційний простір – це сукупність, система засобів виробництва і розповсюдження інформаційної, історичної, соціально-економічної, правової, художньо-мистецької, естетичної продукції, творці якої сповідують україноцентризм, що складається з національної свідомості, державницького мислення, глибокої моральності й духовності, патріотизму і громадянської мужності, необхідності розглядати всі важливі події в Україні та світі крізь призму національних інтересів України, загальнолюдських ідеалів і давати обґрунтовану, безкомпромісну відсіч чужоземній агресивній інформаційній експансії. Ці національно-духовні засади формування національного інформаційного простору в Україні визначають мету, зміст і характер функціонування ЗМІ, методи та форми

подання високоякісних, конкурентоспроможних журналістських матеріалів відповідно до чинного законодавства України, міжнародних правових норм, принципів і функцій діяльності засобів масової комунікації (Лизанчук, 2013: 273).

Наш науковий інтерес до взаємовпливів мовно-культурних процесів та динаміки розвитку інформаційного простору пов'язаний не тільки національною безпекою України, з військовою та інформаційною агресією Російської Федерації, а також необхідністю вдосконалення правового регулювання щодо формування та реалізації інформаційної політики. Насамперед, важливо з'ясувати, кому служить український інформаційний простір в етнокультурному вимірі, чий інтереси він повинен забезпечувати. Національний склад населення України зазнав відчутних змін від часу проведення перепису населення 2001 р. та після втрати частини населення окупованих Криму та Донбасу. У зв'язку з цим чисельність російської національної меншини скоротилися на 3-4 млн осіб. Водночас продовжуються природні процеси скорочення традиційних національних меншин: польської, німецької, єврейської. Зберегти етнічну ідентичність краще змогли ті меншини, що мешкають компактно: румуни, угорці, болгари, гагаузи. Саме тому так важливо провести перепис населення і його результати враховувати як у адміністративно-територіальному реформуванні, так і в конструюванні національного інформаційного простору. Окремим важливим питанням, яке повинне формувати інформаційну політику залишається проблема захисту інтересів кримськотатарського народу, який вже втретє втрачає свою Батьківщину. Увага до його долі в українському інформаційному просторі сприятиме винесенню та обговоренню питання кримськотатарського народу на міжнародній арені, передусім в ООН.

Характеризуючи сучасні мовно-культурні процеси, не можна оминати деякі положення мовного закону, а також 7-ї статті Закону про освіту, які неоднозначного інтерпретуються

в середовищі румунської та угорської національних меншин. Ситуацію нагнітають деякі політики історичних батьківщин цих меншин з метою тиску на Україну. Це свідчить і про певну хибу комунікацій щодо пояснення державної політики у мовній та культурній сферах. Водночас соціологічні опитування засвідчують, що частина українців також невдоволена станом забезпечення своїх мовно-культурних потреб. Дослідникам етнополітичних процесів потрібно враховувати у цьому випадку не тільки дані статистики, але й реальні факти, а вони свідчать, що сьогодні близько 400 тис. дітей національних меншин навчаються рідною мовою. На практиці ж можливість навчання рідною мовою забезпечується для 8 мовних груп: російської, угорської, румунської, молдовської, кримськотатарської, польської, болгарської та словацької національних меншин (Рафальський, 2018: 154-155).

Державна політика щодо введення квот, яка реалізується з 2016 р., сприяла ширшому представленню української мови в ефірі телеканалів і радіостанцій. Нагадаємо, що Закон про мовні квоти на телебаченні почав діяти у жовтні 2017 р. Встановлювалася квота 75% для загальнонаціональних каналів і 60% – для місцевих. Закон про державну мову передбачив поступове підвищення квот на українську мову на телебаченні до 90% для загальнонаціональних каналів і 80% – для місцевих каналів з 2024 року. За результатами соціологічних досліджень, близько 80% опитаних респондентів надають перевагу українській як основній мові теле- та радіоефіру. Близько 60% підтримують політику державного протекціонізму щодо збільшення українського та україномовного контенту в ефірі вітчизняних телеканалів та радіостанцій. Майже половина опитаних позитивно оцінює зміни в українській музичній індустрії внаслідок впровадження квот на україномовну музику (Мовні, 2020).

Соціологічні дослідження засвідчили наступну тенденцію: в 2018 р. 63% респондентів вважали, що українська мова повинна бути єдиною державною, 17% виступали за

надання російській мові статусу державної, 15% підтримували надання їй статусу офіційної в окремих регіонах (Майже, 2018). У 2019 р., у т. ч. й за рахунок широкого суспільного обговорення кількість прихильників статусу української мови як державної зросла до 66% (За єдину, 2019). Нагадаємо, що мовно-культурний фактор залишається визначальним фактором ідентифікації національних спільнот (Лопушинський, ²⁰⁰⁶). Зважаючи на виняткову суспільно-політичну актуальність та певну контроверсійність мовного питання в Україні, яке під впливом зовнішніх чинників час від часу стає джерелом перманентного соціального напруження, його вирішення потребує подальшого утвердження позицій української мови як єдиної державної в Україні.

Серед позитивних практик етнополітичного менеджменту відзначимо спільну акцію в рамках інформаційної кампанії з протидії поширенню коронавірусної інфекції (Covid 19) Міністерства культури та інформаційної політики, спільно з Міністерством охорони здоров'я та проектом Ради Європи в Україні, які розробили та оприлюднили інформаційні матеріали 13-ма мовами національних меншин для різних груп населення, що мешкають на території України. Матеріали були перекладені проектом Ради Європи «Захист національних меншин, включаючи ромів та мови меншин в Україні» і наразі інфографіка вже доступна: білоруською, болгарською, гагаузькою, грецькою, кримськотатарською, німецькою, польською, ромською, російською, румунською, словацькою, угорською мовами та івритом (МКІП, 2020).

Завдання політикуму так розвивати національний інформаційний простір, щоб культурне розмаїття не було чинником розколу, а стало джерелом збагачення українського суспільства і створювало можливість для всіх громадян України, які належать до національних меншин, мати однакові з етнічними українцями умови для самореалізації в різних сферах суспільного життя. Саме «м'який», неконфронтаційний

характер міжрегіональних відмінностей робить Україну відносно стабільною й відкриває добрі можливості для національної інтеграції на основі спільної громадянської та цивілізаційної ідентичності (ДПУ, 2019).

Отже, російська агресія оголила низку проблем з українського досвіду впровадження політики мультикультуралізму з мінімальними державними інвестиціями, спрямованої на «зшивання» регіонів з різним історичним, культурним, цивілізаційно-світоглядним та ментальним минулим. Український інформаційний простір вже за часів незалежності зазнавав значного зовнішнього втручання і маніпуляцій, насамперед зі сторони Російської Федерації. Подолання дезінтеграції національного інформаційного простору, врахування полікультурної складової українського соціуму можливе за умови формування потужного гуманітарного блоку в уряді, проведення перепису населення, підтримки фундаментальних наукових проєктів, продовження українізації національного інформаційного простору в усіх його складових. Українізація повинна тривати як за формою з розширенням використання державної мови, так і за змістом мовами національних меншин. Збереження самотності національних меншин, можливість для них не розчинитися у глобальному та українському регіональному світі можливе у т. ч. за умови переосмислення ролі української мови і культури в суспільному житті держави. Послідовне і неухильне дотримання курсу на євроатлантичну інтеграцію та українізацію національного інформаційного простору сприятиме консолідації суспільства. Владні структури України мають враховувати, що вирішення економічних проблем, реалізація прагнення високих соціальних стандартів і забезпечення сталого економічного розвитку не знімає механічно протиріч і суперечностей на етнокультурному ґрунті, відтак процеси національної інтеграції повинні посідати належне місце як у наукових дослідженнях, так і в практичній реалізації державної внутрішньої та зовнішньої політики.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. ВЗ – Володимир Зеленський поставив завдання у сфері охорони здоров'я, соціальної політики, освіти та культури. 5 листопада 2019. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-postaviv-zavdannya-u-sferi-ohoroni-zdoro-58209>.
2. ДПУ – Дискусія про Україну в університеті Санкт-Галена. 30 листопада 2019. URL: <https://cutt.ly/aaZA0qf>
3. Житарюк М. Інформаційно-психологічна війна Росії проти України й Заходу та способи протистояння. *Український інформаційний простір*. 2020. Ч. 5. С.53.
4. За єдину державну мову – дві третини українців, – опитування. 06. 06. 2019. URL: <https://cutt.ly/FaZAS5f>
5. Король В. Національний інформаційний простір – яким йому бути? 25 вересня 2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2820152-nacionalnij-informacijnij-prostir-akim-jomu-buti.html>.
6. Кулеба запевнив, що питання національної автономії на території України не стоїть на порядку денному 11 червня 2020. URL: <https://cutt.ly/qaZApWw>
7. Лизанчук В. Засади функціонування національного інформаційного простору в Україні. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2013. Т. 52. С. 268-273.
8. Лопушинський І. П. Формування та реалізація державної мовної політики в галузі освіти України: досвід, проблеми та перспективи : монографія. Київ; Херсон : Олді-плюс, 2006. 456 с.
9. Майже дві третини українців переконані, що українська мова повинна бути єдиною державною. 26.12.2018. URL: <https://cutt.ly/BaZAE3P>
10. МКІП спільно з МОЗ та РЄ випустили рекомендації з протидії коронавірусу 13 мовами. 30 квітня 2020. URL: <https://mkip.gov.ua/news/3742.html>.
11. «Мовні квоти» повернули українську на радіо і ТБ – Костинський. 25 вересня 2019. URL: <https://cutt.ly/CaZAvqL>.

12. ОД – Очільниця Держслужби з етнополітики та свободи совісті Олена Богдан: «Наш конкурс дуже політизували». 5 березня 2020. URL: https://lb.ua/society/2020/03/05/451799_ochilnitsya_derzhsluzhbi_z_etnopolitiki.html.

13. ПБС – патріотами вважають себе 83% українців. 2019. URL: <https://cutt.ly/0aZA6Jx>

14. Передвиборна програма кандидата у народні депутати України в одномандатному виборчому окрузі № 60. 2014. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp033pt001f01=910pf7331=60.html>.

15. Передвиборна програма кандидата у народні депутати України в одномандатному виборчому окрузі № 60. 2019. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp407pt001f01=919pf7201=17994.html>.

16. Передвиборна програма політичної партії «Слуга народу». 2019. URL: <https://sluga-narodu.com/program>.

17. ПП – Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Володимира Зеленського. 2019. URL: <https://program.ze2019.com/>.

18. Рафальський О.О. Консолідація українського суспільства: етнополітичний вимір. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 400 с.

REFERENCES

1. VZ – *Volodymyr Zelenskyi postaviv завдання u sferi okhorony zdorov'ia, sotsialnoi polityky, osvity ta kultury* [Volodymyr Zelensky set tasks in the field of health care, social policy, education and culture]. 5 lystopada 2019. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-postaviv-zavdannya-u-sferi-ohoroni-zdoro-58209>.

2. DPU – *Dyskusiia pro Ukrainu v universyteti Sankt-Galena* [Discussion about Ukraine at the University of St. Gallen]. 30 lystopada 2019. Retrieved from: <https://cutt.ly/aaZA0qf>

3. Zhytariuk, M. (2020) Informatsiino-psykholohichna viina Rosii proty Ukrainy y Zakhodu ta sposoby protystoiannia [Russia's information and psychological war against Ukraine and the West and methods of confrontation]. *Ukrainskyi informatsiinyi prostir* [Ukrainian information space]. 5. 53 [in Ukrainian].

4. *Za yedynu derzhavnu movu – dvi tretyny ukraintsiv. Opytuvannia* (2019). [For a single state language - two thirds of Ukrainians. Poll]. Retrieved from: <https://cutt.ly/FaZAS5f> [in Ukrainian].

5. Korol, V. (2019). *Natsionalnyi informatsiinyi prostir – yakym yomu buty?* [National information space - what should it be like?]. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2820152-nacionalnij-informacijnij-prostir-akim-jomu-buti.html> [in Ukrainian].

6. *Kuleba zapevnyv, shcho pytannia natsionalnoi avtonomii na terytorii Ukrainy ne stoit na poriadku dennomu* [Kuleba assured that the issue of national autonomy on the territory of Ukraine is not on the agenda] 11 chervnia 2020. Retrieved from: <https://cutt.ly/qaZApWw> [in Ukrainian].

7. Lyzanchuk, V. (2013). *Zasady funktsionuvannia natsionalnoho informatsiinoho prostoru v Ukraini* [Principles of functioning of the national information space in Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky* [Scientific notes of the Institute of Journalism]. 52. 268-273 [in Ukrainian].

8. Lopushynskyi, I. (2006). *Formuvannia ta realizatsiia derzhavnoi movnoi polityky v haluzi osvity Ukrainy: dosvid, problemy ta perspektyvy: monohrafiia* [Formation and implementation of state language policy in the field of education of Ukraine: experience, problems and prospects: monograph]. Kyiv; Kherson: Oldi-plus. 456 [in Ukrainian].

9. *Maizhe dvi tretyny ukraintsiv perekonani, shcho ukrainska mova povynna buty yedynoiu derzhavnoiu* (2018). [Almost two thirds of Ukrainians are convinced that the Ukrainian language should be the only state language]. Retrieved from: <https://cutt.ly/BaZAE3P> [in Ukrainian].

10. *MKIP spilno z MOZ ta RJe vypustyly rekomendatsii z protydyi koronavirusu 13 movamy*. [ICIP, together with the Ministry of Health and the Council of Europe, issued recommendations to combat coronavirus in 13 languages]. 30 kvitnia 2020. URL: <https://mkip.gov.ua/news/3742.html> [in Ukrainian].

11. *OD – Ochilnytsia Derzhsluzhby z etnopolityky ta svobody sovisti Olena Bohdan: «Nash konkurs duzhe polityzuvaly»*. [Head of the State Service for Ethnopolitics and Freedom of Conscience Olena Bohdan: «Our competition was very politicized»]. 5 bereznia 2020. Retrieved from: https://lb.ua/society/2020/03/05/451799_ochilnitsya_derzhsluzhbi_z_etnopolitiki.html [in Ukrainian].

12. *PVC – Patriotamy vvazhaiut sebe 83% ukraintsiiv (2019)*. [83% of Ukrainians consider themselves patriots]. Retrieved from: <https://cutt.ly/0aZA6Jx> [in Ukrainian].

13. *Peredvyborna prohrama kandydata u narodni deputaty Ukrainy v odnomandatnomu vyborchomu okruzi № 60 (2014)*. [Pre-election program of a candidate for People's Deputies of Ukraine in a single-mandate constituency № 60] Retrieved from: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp033pt001f01=910pf7331> [in Ukrainian].

14. *Peredvyborna prohrama kandydata u narodni deputaty Ukrainy v odnomandatnomu vyborchomu okruzi № 60 (2019)*. [Pre-election program of a candidate for People's Deputies of Ukraine in a single-mandate constituency № 60]. Retrieved from: <https://program.ze2019.com/> [in Ukrainian].

15. *Peredvyborcha prohrama kandydata na post Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho (2019)*. [Election program of the candidate for President of Ukraine Volodymyr Zelensky]. Retrieved from: <https://program.ze2019.com/> [in Ukrainian].

16. *PP – Peredvyborna prohrama politychnoi partii «Sluha narodu» (2019)*. [Election program of the political party «Servant of the People»]. Retrieved from: <https://sluga-narodu.com/program> [in Ukrainian].

17. Rafalskyi, O. (2018). *Konsolidatsiia ukrainskoho suspilstva: etnopolitychnyi vymir* [Consolidation of Ukrainian society: ethnopolitical dimension]. Kyiv: Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 400 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена аналізу сучасних мовно-культурних процесів в Україні, підвищенню їхнього впливу на інформаційних простір. Розглянуто погляди основних політичних гравців (учасників другого туру виборів Президента України у 2019 р. : П. Порошенка та В. Зеленського, партії «Слуга народу», яка перемогла на парламентських виборах і сформувала монобільшість у Верховній Раді) на етнополітичний розвиток країни. Висловлено застереження, що етнонаціональна політика президента В. Зеленського, задекларована як курс на своєрідне зшивання «двокультурної» України, за умов турборежиму може спричинити конфлікти і порушення прав людини. Окреслено основні проблеми державної етнонаціональної політики на тлі російської збройної агресії, анексії автономної республіки Крим, які є складовою гібридної війни проти України. Зазначено важливість проведення перепису населення, оскільки статистика 2001 р. не дає реального уявлення про склад, ідентичність та інтереси складових етнонаціональної структури суспільства.

Національний інформаційний простір аналізується у трьох його складових: загальнодержавному, регіональному та місцевому. Показано важливість врахування етнічного складу населення в ході утворення об'єднаних територіальних громад та укрупнення районів під час адміністративно-територіальної реформи. Інформаційний простір повинен враховувати інтереси національних меншин, водночас повинен мати чіткий україноцентричний зміст. Висвітлено перші результати українізації інформаційного простору шляхом

квотування державної мови в теле- та радіопросторі. Наголошено, що одним із засобів українізації громадянського суспільства може стати використання мов національних меншин. Як приклад, наведено заходи мовами національних меншин щодо боротьби з вірусом Covid 19. Проаналізовано застереження окремих національних меншин щодо виконання статті 7 закону «Про освіту».

Висловлено низку практичних пропозицій щодо подальшого корегування мовно-культурних процесів у контексті євроатлантичної інтеграції та українізації національно-інформаційного простору, підвищення ефективності гуманітарної політики.

Ключові слова: *етнополітика, мовно-культурні процеси, національні меншини, національний інформаційний простір, мовні квоти, права людини, євроатлантична інтеграція.*

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена анализу современных языково-культурных процессов в Украине, повышению их влияния на информационное пространство. Рассмотрены взгляды основных политических игроков (участников второго тура выборов Президента Украины в 2019 г.: П. Порошенко и В. Зеленского, партии «Слуга народа», которая победила на парламентских выборах и сформировала монобольшинство в Верховном Совете) на этнополитическое развитие страны. Высказано предостережение, что этнонациональная политика президента В. Зеленского, задекларированная как курс на своеобразное сшивание «двокультурной» Украины, в условиях турборежима может вызвать конфликты и нарушения прав человека. Очерчены основные проблемы государственной этнонациональной политики на фоне российской вооруженной агрессии, аннексии автономной республики Крым, которые являются составной частью гибридной войны против Украины. Отмечена важность проведения переписи населения, поскольку статистика 2001 г.

не дает реального представления о составе, идентичности и интересах составляющих этнонациональной структуры общества.

Национальное информационное пространство анализируется в трех его составляющих: общегосударственном, региональном и местном. Показана важность учета этнического состава населения в ходе создания объединенных территориальных громад и укрупнения районов в ходе административно-территориальной реформы. Информационное пространство должно учитывать интересы национальных меньшинств, в то же время должно иметь четкое украиноцентрическое содержание. Освещены первые результаты украинизации информационного пространства путем квотирования государственного языка в теле – и радиозфере. Отмечено, что одним из средств украинизации гражданского общества может стать использование языков национальных меньшинств. Как пример, приведены информационные материалы на языках национальных меньшинств по борьбе с вирусом Covid 19. Проанализированы сомнения отдельных национальных меньшинств относительно выполнения статьи 7 закона «Об образовании».

Высказан ряд практических предложений по дальнейшей корректировке языково-культурных процессов в контексте евроатлантической интеграции и украинизации национально-информационного пространства, повышению эффективности гуманитарной политики.

Ключевые слова: этнополитика, языково-культурные процессы, национальные меньшинства, национальное информационное пространство, языковые квоты, права человека, евроатлантическая интеграция.